

AUTENTIK MATERIALLARDAN FOYDALANGAN HOLDA INTEGRATSIYALASHGAN DARSLAR DIZAYNI (CLIL YONDASHUVI ASOSIDA)

Devorova Sh.J.¹

Annotatsiya:

Ushbu maqolada CLIL (Mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish) yondashuvi asosida autentik materiallardan foydalangan holda integratsiyalashgan darslar dizayni ishlab chiqish jarayoni yoritilgan. Tadqiqot doirasida xalqaro va mahalliy adabiyotlar tahlil qilinib, CLIL modeli asosida dars olib borilayotgan sinflarda kuzatuv va intervyular o'tkazildi. Autentik materiallarning o'quvchilar til va fan kompetensiyalarini birgalikda rivojlantirishdagi o'rni, ularning motivatsiyasini oshirishdagi ahamiyati hamda metodik yondashuvlar tahlil qilindi. Shuningdek, samarali dars dizayni uchun zarur bo'lgan bosqichlar asosida didaktik model ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari CLIL yondashuvi va autentik materiallar asosida qurilgan darslar o'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishda samaradorligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: CLIL yondashuvi, Autentik materiallar, Integratsiyalashgan dars dizayni, Fan va til integratsiyasi, O'quvchilarning funksional savodxonligi, Didaktik modellashtirish, O'quv motivatsiyasi, Til va fan kompetensiyalari

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi ko'p tarmoqli yondashuvlarni o'zida mujassam etgan integratsiyalashgan o'qitish metodlariga katta e'tibor qaratmoqda. Ayniqsa, chet tillarini fanlar bilan uyg'unlashtirgan holda o'qitish, ya'ni Mazmun va til integratsiyalashgan o'qitish (CLIL) modeli ko'plab mamlakatlarda ijobiy natijalar bermoqda. CLIL yondashuvi asosida dars dizayni jarayonida autentik materiallardan foydalanish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini birgalikda rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada CLIL yondashuvi, autentik materiallarning ahamiyati va ularni darsda samarali qo'llash bo'yicha ilmiy-nazariy asoslar, metodologik yechimlar va amaliy tajribalar tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodi. CLIL modeli, autentik materiallar va integratsiyalashgan dars dizayni bo'yicha xalqaro va mahalliy manbalar tahlil qilindi. CLIL modeli, autentik materiallardan foydalanishning pedagogik asoslari hamda integratsiyalashgan dars dizayni bo'yicha mavjud xalqaro va mahalliy adabiyotlar tizimli ravishda tahlil qilindi. Bu tahlil davomida so'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar, CLIL yondashuvi bo'yicha qo'llanmalar, metodik tavsiyalar hamda tajriba asosidagi maqolalarga murojaat qilindi. Shuningdek, o'qituvchilarning amaliy tajribasiga asoslangan mahalliy metodik materiallar ham solishtirildi va umumlashtirildi.

Tajriba tahlili: CLIL asosida dars olib borilayotgan sinflardagi kuzatuvlar va o'qituvchilar bilan intervyular o'rganildi. Bunda aynan autentik materiallar asosida tuzilgan dars rejalarining amaliy tatbiqi kuzatildi. Tajriba sinflarida o'tkazilgan kuzatuvlar orqali o'quvchilarning dars jarayonidagi ishtiroki, til va fan kompetensiyalarining rivojlanish dinamikasi baholandi.

Shuningdek, CLIL modelini qo'llayotgan o'qituvchilar bilan yarim strukturaviy intervyular tashkil etilib, ularning metodik yondashuvlari, duch kelayotgan muammolari, shuningdek autentik materiallar tanlash va moslashtirish tajribalari tahlil qilindi. Intervyu natijalari o'qituvchilarning CLIL yondashuvini ijobiy baholashlarini ko'rsatdi, biroq mazkur metodni samarali qo'llash uchun zarur bo'lgan qo'llanmalar va resurslarning yetishmasligi hamda o'quvchilar til darajasiga mos materiallar topishdagi qiyinchiliklar ta'kidlandi.

Didaktik modellashtirish: Tadqiqot jarayonida CLIL yondashuvi asosida integratsiyalashgan dars dizayni ishlab chiqishning didaktik modeli taklif etildi. Ushbu model o'quvchilarning fanlararo bilimlarini chuqurlashtirish va til kompetensiyalarini bir vaqtda rivojlantirishga xizmat qiladi. Modellashtirish bosqichlari quyidagi ketma-ketlikda tashkil etildi:

1. Maqsad va natijalarni aniqlash: Darsning til va mazmun (content) bo'yicha asosiy maqsadlari belgilandi. Har ikkala yo'nalish bo'yicha o'quvchilarda shakllantirilishi kutilayotgan kompetensiyalar aniqlandi.
2. Autentik materiallarni tanlash: O'quvchilarning yoshiga, til darajasiga va mavzuga mos keladigan real hayotiy kontekstdagi materiallar (maqolalar, grafikalar, videolar, intervyular) saralandi.
3. Fanlararo integratsiya: Tanlangan mavzu asosida boshqa fanlar bilan (masalan, geografiya, biologiya, tarix) mazmuniy bog'liqlik ta'minlandi.
4. Til elementlarini modellashtirish: Dars davomida o'rganilishi kerak bo'lgan til birliklari — lug'atlar, grammatik tuzilmalar, funksional iboralar — aniqlanib, faoliyatlarga kiritildi.

¹ Devorova Shamsiya Jumanazarovna, Termiz davlat universiteti, Fakultetlararo chet tillari kafedrasida o'qituvchisi

5. O'quv faoliyatlarini loyihalash: O'quvchilarning fikrlash, tahlil qilish, muloqotga kirishish, yozish kabi ko'nikmalarini rivojlantiradigan topshiriqlar ishlab chiqildi. Jamoaviy va individual ishlash usullari uyg'unlashtirildi.

6. Baholash va refleksiya: Dars natijalarini baholash mezonlari ishlab chiqilib, o'quvchilarning o'z-o'zini baholashi va fikr bildirishiga imkon beradigan reflektiv faoliyatlar kiritildi.

Taklif etilgan didaktik model CLIL asosidagi darslarni puxta rejalashtirishga va samarali tashkil etishga imkon beradi. Bu yondashuv, ayniqsa, til va fan o'rtasidagi tabiiy bog'liqlikni kuchaytirish va o'quvchilarning funksional savodxonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Natijalar (Results)

Tadqiqot natijalariga ko'ra quyidagi jihatlar aniqlandi:

1. Autentik materiallarning o'quvchilarga ta'siri

O'rganilgan guruhlarda dars jarayonida real videolar, maqolalar, interaktiv veb-resurslar asosida tashkil etilgan CLIL darslari o'quvchilarning:

□ tilga bo'lgan motivatsiyasini oshirgan;

□ fan bo'yicha tushunchalarini chuqurlashtirgan;

□ mustaqil fikrlash va muhokama qilish ko'nikmasini rivojlantirgan.

2. CLIL dars dizaynining samarali modeli

Dars dizaynining quyidagi bosqichlari samarali deb topildi:

□ Mazmun va til maqsadlarini aniqlash

□ Autentik material tanlash va moslashtirish

□ Pre-task, while-task, post-task faoliyatlarini rejalashtirish

□ Baholash mezonlarini belgilash (rubrik asosida)

Muhokama (Discussion). Tahlillar shuni ko'rsatdiki, CLIL yondashuvi asosida dars dizayni amalga oshirilganda o'quvchilar ikki yo'nalishda birdek rivojlanadi: fan bilimlari va til ko'nikmalari. Autentik materiallar esa bu jarayonga tabiiylik, zamonaviylik va muloqotchanlik kiritadi.

CLIL darslarining afzalliklari:

- Ko'p kompetensiyali yondashuv: til, tafakkur va madaniyat uyg'unlashadi.

- Konnekstual o'rganish: fan ma'lumotlari real kontekstda beriladi.

- Tanqidiy fikrlash rivoji: o'quvchi muammo yechimlarini taklif qiladi.

- Madaniy anglashuv: xorijiy manbalar orqali boshqa madaniyatlar bilan tanishish.

Muammolar:

- Material darajasining yuqoriligi: ba'zan autentik materiallar o'quvchilarning til darajasiga mos kelmaydi.

- Mos material tanlashdagi murakkablik

- Baholashdagi noaniqliklar: fan va til komponentlarini birgalikda baholash murakkablik tug'diradi.

Xulosa. CLIL yondashuvi asosida autentik materiallardan foydalangan holda dars dizayni o'quvchilarning til kompetensiyasi va fanga oid bilimlarini samarali ravishda rivojlantiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarda real hayotiy vaziyatlarga tayyorgarlik, zamonaviy til vositalaridan foydalanish va tanqidiy tafakkur ko'nikmalarini shakllantirish imkonini beradi.

Shuningdek, CLIL asosida dars rejalashtirish jarayonida o'qituvchilarning didaktik bilimlari, autentik manbalarni tahlil qilish va ularni moslashtirish bo'yicha malakasi muhim o'rin tutadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, autentik materiallar asosida tuzilgan integratsiyalashgan darslar o'quvchilarning ko'p qirrali kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

[1]. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). *CLIL: Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press.

[2]. Devorova, S. (2024). Bo 'Lajak Ingliz Tili O 'Qituvchilarining O 'Qish Kompetensiyasini autentik materiallar yordamida takomillashtirish. *tamaddun nuri jurnali*, 9(60).

[3]. Devorova, S. J. (2021). *Teaching English To Pre-School Learners. Academic research in educational sciences*, 2(7), 276-279.

[4]. Fakhriddinovna, K. B. (2019). *The Use Of Interactive Methods For Teaching English Language The Ages Of 5-6. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7.

[5]. Jumanazarovna, S. *Development of Socio-cultural Competence in Future Primary School Teachers Devorova. JournalNX*, 306-307.

- [6]. Karshieva, B. F. (2023). *The current state of teaching English to technical students, methodological approaches.* "Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar" mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya, 4, 135-138.
- [7]. Karshieva, B. F. (2023). *Methodological model of teaching technical students in english on the basis of integrated bilingual education. In interdiscipline innovation and scientific research conference (Vol. 1, No. 9, pp. 58-60).*
- [8]. Mehisto, P., Marsh, D., & Frigols, M. J. (2008). *Uncovering CLIL.* Macmillan Education.
- [9]. Richards, J. C. (2001). *Curriculum Development in Language Teaching.* Cambridge University Press.
- [10]. Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language Curriculum Design.* Routledge.
- [11]. Tomlinson, B. (2013). *Developing Materials for Language Teaching.* Bloomsbury Publishing.
- [12]. Nizomiddinovich, E. M., Diyora, M., & Shaxnoza, E. (2025, February). *O 'Zbekistonda Maktab Va Maktabgacha Ta'lim Tizimidagi Muammolar Va Ularning Yechimlari. In International Conference On Medicine, Science, And Education (Vol. 2, No. 2, pp. 58-62).*
- [13]. DOSBENBETOVA, A. S., KIYASSOVA, K. K., ARZYMBETOVA, S. Z., ABISHEVA, L. P., & ZHAPBAROVA, G. A. (2018). *Basic Principles of the Maintenance of Economic Education of School Students.* *Astra Salvensis*, 6(12), 353-361.
- [14]. Nizomiddinovich, E. M. (2025). *The impact of mobile phone inlearning. American journal of education and learning*, 3(1), 931-936